

ARŪNAS MICKEVIČIUS

F. Nietzsche's perspektyvizmo koncepcija ir tiesos problema

Retrospektyvus žvilgsnis į filosofijos istoriją rodo, kad nuo Platono ir Aristotelio vyravo absoliučiai tikro žinojimo idealas. Filosofai, įvairiomis epistemologinėmis koncepcijomis siekdami atsakyti į klausimą, koks yra tiesos kriterijus ir apibrėžimo pamatas, tikėjo, kad egzistuoja patikimi būdai, vienaip ar kitaip teikiantys adekvatų pasaulio pažinimą.

Šio straipsnio tikslas – kritiškai aptarti radikaliai skeptišką Friedricho Nietzsche's požiūrį į galimybę adekvačiai paaiškinti pasaulį.

Struktūriškai straipsnį sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje pristatoma Nietzsche's perspektyvizmo koncepcija, kurią išryškina jo negatyvus požiūris į aristotelišką formaliąją logiką, racionalų mąstymą ir kalbą. Nietzsche's perspektyvizmas teigia ne tik tai, kad pažinimas neadekvatus tikrovei, bet ir tai, kad jis nėra aproksimacinio pobūdžio procesas. Čia iškyla tiesos problema. Jei pažinimas nėra aproksimacinio pobūdžio procesas, tai kaip paaiškinti Nietzsche's tvirtinimą, kad skirtingos interpretacijos varžosi ir kovoja tarp savęs, siekdamos įsitvirtinti?

Antroje dalyje naudojamosi darbine metafora ir stengiamasi atsakyti į šį klausimą. Siekiama parodyti, kad Nietzsche's perspektyvizmo koncepcija grindžiama savita tiesos egzistavimo patirtimi, kuri schematizuojančiai loginei pažintinei kontrolei yra nepasiekiamą.

Filosofinių pažintinių svarstymų rezultatai, apeliuojant į pažįstančiojo proto loginę prigimtį, paprastai traktuojami kaip pasaulio teisingas paaiškinimas. Daugelis filosofų mano, kad: 1) egzistuoja tam tikra pasaulio objektyvi loginė tvarka; 2) aiškinanti teorija yra teisinga arba klaidinga priklausomai nuo to, ji adekvati pasaulio objektyviai tvarkai ar ne.

Nepriklausomos nuo pažįstančiojo proto, objektyvios pasaulio loginės struktūros koncepcija, taip pat tiesos koncepcija, besiremianti atitikimo santykiu tarp minties (pažinimo) ir daikto (pasaulio), – tai požiūriai, kuriuos Nietzsche siekia atmesti.

Pirmiausia jis atkreipia dėmesį į tai, kad, pasitikint pažįstančiojo proto loginiais postulatais, dažnai nejučiomis implikuojama, jog gali egzistuoti ir nuo pažįstančiojo nepriklausoma objektyvi loginė struktū-

ra, tarsi galinti adekvačiai paaiškinti realų pasaulį, koks jis yra iš tikrųjų. Šia prasme “filosofai įpratę atsistoti priešais gyvenimą ir patyrimą... kaip prieš paveikslą, kuris yra išskleistas kartą visiems laikams” (2, 36). Tačiau, pasak Nietzsche’s, filosofai, pripažindami tai, išleido iš akių kitą galimybę ir jos pripažinimo svarbą. Būtent, kad “tas paveikslas – tai, ką dabar žmonės vadina gyvenimu ir patyrimu, – ne iš karto *atsirado (geworden)*, netgi visiškai *tampa (im Werden)* ir todėl neturi būti vertinamas kaip pastovus dydis <...> Dėl to, kad tūkstantmečiais į pasaulį žvelgėme turėdami moralinių, estetinių, religinių reikalavimų <...>, šis pasaulis pamažu *tapo* toks nuostabiai margas, baises, giliai reikšmis, dvasingas, jis įgavo spalvas, – bet mes patys buvome jo koloristais: žmogaus intelektas privertė reiškinius pasirodyti ir daiktams suteikė savo klaidinančias (*irrhümlisches*) sampratas.” (2, 36).

Teiginys, kad nėra tokios pasaulio struktūros, kuri nebūtų pažįstančiojo kūrinys, – pirmasis Nietzsche’s žingsnis. Antrąjį galima nusakyti taip: nėra viena iš daugelio pažįstančiojo proto kategorijomis tvirtinamų pasaulio teorijų negali būti laikoma teisinga, nes pažinimas neadekvatus pasauliui. Teiginys, kad nėra ir negali būti teisingos teorijos apie pasaulį, t. y. jį atitinkančios teorijos, yra susijęs su Nietzsche’s požiūriu į tiesą. Jo supratimu, “tiesa yra rūšis klaidos (*Irrthum*), be kurios tam tikra gyvų būtybių rūšis negalėtų gyventi” (10, 506). Viename iš fragmentų jis rašo:

Tiesa – mano požiūriu, nebūtinai žymi klaidos priešybę, bet esminiais atvejais tik skirtingų klaidų padėtį viena kitos atžvilgiu: maždaug taip, kad viena klaida yra senesnė nei kita, galbūt netgi nepataisoma, nes be jos negalėtų gyventi mūsų rūšies organinė būtybė; tuo tarpu kitos klaidos, kaip gyvenimo sąlygos, labai mūsų netironizuoja, veikiau tapatinant su tokiais “ironais”, jos gali būti pašalintos ir “paneigtos”. Prielaida, kuri yra nepaneigiama, – kodėl ji dėl to turi būti “teisinga” (wahr)? Ši tezė galbūt užrūstins logikus, kurie savo ribas laiko daiktų ribomis, bet šiam logikų optimizmui aš jau seniai paskelbiau karą. (10, 598)

Pažymėtina, kad Nietzsche visai nenori pasakyti, jog pažįstantysis protas yra bevertis. Kiekviena pastanga atmesti protą jam būtų tikras

* Nietzsche Fr. Sämtliche Werke. Kritische Studienausgabe in 15 Bänden/ herausgegeben von G. Colli und M. Montinari. München: DTV; Berlin; New York: De Gruyter, 1988. Toliau nuorodos pateikiamos pačiame tekste, nurodant tomą ir puslapį.

nesusipratimas, nes proto išsižadėjimas reikštų ir gyvenimo išsižadėjimą. Pasak jo, gyvenimo ir išlikimo dėlei esame priversti priimti pažįstančiojo proto siūlomą teoriją, kuri nėra adekvati pasauliui, ir kartu šios teorijos atžvilgiu atmesti bet kokią konfliktą su pačiu protu, nes jo neįmanoma apginti "tiesos" kriterijais. Klasikinės tiesos teorijos prasme Nietzsche'ei nėra nieko, kieno atžvilgiu proto teiginiai būtų adekvatūs, teisingi. Pažįstančiojo proto teiginiai, kuriais operuojame aiškindami pasaulį, neturi jokio pagrindo, nėra jam adekvatūs. Todėl kiekvienas pasaulio *paaiškinimas* pažįstančiojo proto kategorijomis iš esmės tėra tik viena iš daugelio galimų pasaulio *interpretacijų*, panašiai kaip Euklido geometrija, filosofo supratimu, tėra tik viena iš daugelio galimų pasaulį interpretuojančių geometrijų. Žinoma, galima būtų klausti, kuri iš daugelio galimų geometrijų galėtų pasaulį aiškinti adekvačiai? Greičiausiai Nietzsche atsakytų: nė viena, nes nėra ir negali būti jokios išskirtinės geometrijos, gebančios adekvačiai aiškinti pasaulį. Visa tai būdinga ir pažįstančiojo proto teiginiams.

F. Nietzsche'ei nėra jokios teorijos, kuri nebūtų interpretacija. Nėra jokios išskirtinės pasaulio struktūros, kuri prieštarautų interpretacijai ir, atvirkščiai, nėra jokios išskirtinės interpretacijos, kuri prieštarautų kokiam nors pasaulio struktūrai. Šia prasme tarp mūsų interpretavimo būdų ir pasaulio nėra jokios priešpriešos ar kontrasto. Tėra tik viena su kita besivaržančios interpretacijos. Juolab, Nietzsche's nuomone, negalima sakyti, kad interpretacija "iškraipo" pasaulį, nes nėra jokios privilegijuotos interpretacijos, gebančios konstatuoti "iškraipymo" faktą: "faktų nėra, tik interpretacijos" (12, 315).

Grįžtant prie analogijos su geometrija galima pasakyti, kad Euklido geometrija negali būti teisinga klasikinės tiesos teorijos prasme; tačiau ji ilgą laiką tarnavo kaip instrumentas įvairiems matavimo tyrimams ir todėl reikalinga kaip tam tikra instrumentinė fikcija. Fikciją čia reikėtų suprasti ne kaip fantasmagoriją, bet euristiškai: tai loginė arba metodologinė fikcija. Visi pažįstančiojo proto tvirtinimai apie pasaulį yra orientuoti ne į jo adekvatų paaiškinimą, bet tėra tik instrumentinės fikcijos, orientuotos į interpretacinį pasaulio vaizdą, be kurių žmogus negalėtų gyventi. Šios fikcijos ne tokios, kad koks nors ypatingas mokslas galėtų jų atsikratyti. Fikcijos kyla iš paties pažįstančiojo proto.

Pasak Nietzsche's, mes nieko daugiau negalime pasakyti, išskyrus tai, kad visi pažįstančiojo proto loginiai tvirtinimai, kaip, beje, ir "euklidiškoji erdvė, yra gryna tam tikrų gyvūnų rūšių idiosinkrazija..." (13, 334). Visos pažįstančiojo proto loginės "kategorijos, yra "tiesos" tik ta prasme, kad jos sąlygoja mūsų gyvenimą. Tokia salygiška "tiesa" yra ir euklidiška erdvė" (13, 334).

Dažniausiai, pažymi Nietzsche, pažįstantysis, siekiantis adekvačiai paaiškinti pasaulį, apeliuoja į proto loginę prigimtį – teigimą ir neigimą, laikymą tikru ir laikymą netikru, tikėdamas, "kad mes gebame pažinti, kad *sprendiniai tikrai gali perteikti tiesą*" (12, 390). Kitaip tariant, pažįstantysis tiki, jog logika "gali kažką išsakyti apie tikrumą savaime (*vom An-sich-Wahren*) (būtent, kad jam *negali* priklausyti prieštaringi predikatai) <...> Prieštaravimo draudimas kyla iš tikėjimo, kad mes *galime* kurti sąvokas, kad sąvoka ne tik žymi daikto tikrumą (*das Wahre*), bet ir *sučiumpa* jį..." (12, 390) Tačiau iš tikrųjų, giliu Nietzsche's įsitikinimu, logikos aksiomos nėra adekvačios tikrovei: "logika (kaip geometrija ir aritmetika) vertinga tik *išgalvotų tiesų, kurias mes patys sukūrėme*, atžvilgiu. Logika yra bandymas *suvokti tikrovės pasaulį (Wirkliche Welt) pagal mūsų sukurtą būties schemą, teisingiau, padaryti jį mums galimą formuluoti ir apskaičiuoti...*" (12, 391) Sutikti su teiginiu, kad logikos aksiomos yra adekvačios tikrovei, kai tvirtinama, kad ši negali būti aprašyta prieštariniais predikatais, loginiu požiūriu neįmanoma, nes tam iš pat pradžių reikėtų pažinti tikrovę, t. y. tikrovė turėtų būti žinoma iš anksto. Bet loginiu požiūriu tai neįmanoma. Iš čia plaukia F. Nietzsche's išvada, kad ir Aristotelio suformuluotas prieštaravimo dėsnis "apima ne *tiesos kriterijų, o imperatyvą* to, kas **privalo būti vertinama kaip tikra**" (12, 389). Galiausiai Nietzsche konstatuoja, kad ir pati "logika yra imperatyvas *ne* tikrumą (*Wahren*) pažinti, bet sukurti ir sutvarkyti pasaulį, *kuris mums privalo reikšti tikrą*", o visos loginės aksiomos tėra tik "masteliai ir priemonės tam, kad pirmiausia *sukurtume* sau tikrovės sąvoką "tikrovė" (12, 389).

Siedamas logiką su mąstymu, filosofas teigia, kad "racionalus mąstymas yra interpretavimas pagal schemą, iš kurios negalime išsivaduoti" (12, 194).

Požiūris į logiką kaip imperatyvųjį schematizmą bei racionalų mąstymą – tik kaip interpretavimą pagal šią schemą leidžia Nietzsche'ei ne-

tradiciskai žvelgti ir į patį pažinimo procesą. Nurodysime tris susijusias ir viena kitą papildančias šio požiūrio tendencijas: 1. Pažinimas suprantamas kaip sumavimas ir schematizavimas. “Ne “pažinti”, o schematizuoti, chaosui suteikti tiek reguliarumo bei formų, kiek to pakanka mūsų praktiniams poreikiams. Proto, logikos, kategorijos susiformavimui (*Bildung*) svarbiausia yra poreikis: poreikis ne “pažinti”, o susumuoti, schematizuoti savitarpio supratimo, apskaičiavimo tikslais.” (13, 333–334) 2. Pažinimui, kaip aiškinimui (*Erklärung*), priešinamas interpretavimas (*Interpretation, Auslegung*), o nekintančiai faktinei padėčiai, (*Thatbestand*) – nuolatinis tampsmas (*Fluss, Werden*). “Kuo išskirtinis gali būti pažinimas? Interpretavimu, ne aiškinimu <...> Nėra nieko faktiško, viskas teka, nepagaunama.” (12, 104) 3. Pažinimas kaip schematizuojantis interpretavimas, nuolat tekantis yra orientuotas ne į vieną universalią tiesą ar prasmę, bet į nesuskaičiuojamą požiūrių, perspektyvų daugybę. “Kiek apskritai žodis “pažinimas” turi prasmę, pasaulis yra pažinus: bet jis gali būti *suprantamas* kitaip, jis turi ne vieną prasmę, bet be galo daug prasmių. – “Perspektyvizmas”... (12, 315). “Prasmės suteikimas (*Sinn – hineinlügen*) daugeliu atvejų yra naujas interpretavimas seno, nesuprantamu tapusio interpretavimo, kuris pats šiandien yra tik ženklas.” (12, 100)

Apibendrinamas savo požiūrį į loginį-pažintinį mąstymą, tiesą ir pasaulį, F. Nietzsche rašo:

Kad pasaulio vertė glūdi mūsų interpretacijoje (kad galbūt kažkur yra galimos dar ir kitos interpretacijos (ne tik žmogiškos), kad iki šiol buvusios interpretacijos yra perspektyvistiniai vertinimai, kuriais palaikome save gyvenime, t. y. galios valioje (im Willen zur Macht), galios augime, kad kiekvienas žmogaus išaukštinimas leidžia įveikti siauresnę interpretaciją, kad kiekvienas galios pasiektas sustiprėjimas ir išplėtimas atveria naujas perspektyvas ir priverčia tikėti naujais horizontais – šios mintys eina per visus mano kūrinius. Pasaulis, kiek jis mus liečia, yra apgaulingas, t. y. nėra kažkas faktiška, bet interpretacija ir skurdžios stebėjimų sumos suapvalinimas; jis teka (im Flusse) kaip kažkas tampančis, kaip nuolat kintantis apgaulingumas (Falschheit), kuris niekada nepriartėja prie tiesos: nes jokios “tiesos” nėra. (12, 114)

Klasikinė tiesos samprata suponuoja, kad yra vienas vienintelis požiūris į pasaulį, vienas vienintelis taškas, iš kurio atsiveria jo vienintelė

teisinga perspektyva. Galima sakyti, kad klasikinės tiesos požiūriu šis taškas yra Dievas ir kad ši perspektyva yra dieviška perspektyva. F. Nietzsche'ei, diagnozuojančiam "Dievo mirtį", toks požiūris yra visiškai nepriimtinas: žmogus nėra Dievas, ir todėl jo požiūris yra žmogiškas (nors kai kuriais atvejais, deja, pernelyg žmogiškas). Įvairiems žmonėms pasaulis atsiveria įvairiomis perspektyvomis ir skirtingais rakursais. Skirtingos pasaulio interpretacijos, apie kurias kalbėjome, yra skirtingi pasaulio matymo būdai, skirtingos perspektyvos. Todėl natūralu, kad požiūrį, neigiantį, jog egzistuoja viena vienintelė teisinga perspektyva, ir numatantį perspektyvų įvairovę, Nietzsche vadina **perspektyvizmu**.

Taigi koncepciją, skelbiančią, kad nėra jokių faktų savaime, kuriais pažinimo procese galima būtų remtis, jokios pažinimo siektinos vienos, universalios ir absoliučios tiesos, kuri įgalintų teisingą pasaulio paaiškinimą, bet yra tik interpretacijos, vadiname **perspektyvizmu**. Kalbėjome apie pasaulio pažinimą tik kaip interpretavimą ir parodėme, kad negali būti jokios privilegijuotos interpretacijos. Visa tai yra Nietzsche's perspektyvizmo sampratos loginės ypatybės. Kadangi neįmanoma nurodyti jokio fakto atsietai nuo santykio su jo interpretacijomis, tai nelieka nieko kito, kaip tik kurti savo interpretaciją ir mėginti įteigti ją kitiems. Kitaip tariant, Nietzsche draudžia kalbėti apie interpretacijas be jų sąlyčio su žmogumi, kuris sukuria ir įtvirtina jas kaip reikalingas ir būtinas. "Pasaulis, atsisakius mūsų sąlygos jame gyventi, pasaulis, kurio mes neredukuojame į mūsų būtį (*Sein*), logiką ir psichologinius prietaisus, kaip pasaulis savaime (*an sich*) neegzistuoja." (13, 271) Iš esmės pasaulis tėra tik "santykių pasaulis: jo būtis kiekvienu atveju yra esmingai kita". Antra vertus, pasaulis nėra ir viena su kita kovojančių interpretacijų susumavimas: "ir šie susumavimai kiekvienu atveju yra *nekongruentūs*" (13,271).

Galiausiai F. Nietzsche atkreipia dėmesį į tai, kad pasaulio pažinimo procese mes pasmerkti ne tiesai, bet tik klaidai, ne paaiškinimui, bet tik interpretacijoms ne tik loginiu, bet ir kalbiniu aspektu. Jeigu visi pažįstančiojo proto loginiai tvirtinimai, kuriais siekiama pasaulio teisingo paaiškinimo, reiškiami sąvokine kalba, tai kalba įamžiname ne tiesą, bet tik klaidas. Patį pažįstantįjį tarsi suvedžioja kalbos, kuria jis kalba, gramatika. Toks kalbos gramatikos suvedžiotas žmogus tiki, kad jis gali pasaulį paaiškinti adekvačiai. Tačiau iš esmės kiekvienas toks paaiški-

nimas, F. Nietzsche's supratimu, yra tariamas: tai ne paties pasaulio, bet tik kalbos struktūros refleksija. Fragmente "Kalba kaip tariamas mokslas" filosofas rašo:

Kalbos reikšmė kultūros raidai ta, kad žmogus įkūrė ypatingą pasaulį greta kito, vietą, kurią jis laikė tokia tvirta, kad iš jos visą likusį pasaulį apvertė aukštyn kojomis ir pajungė sau. Kadangi žmogus ilgą laiką tikėjo daiktų sąvokomis ir vardais kaip aeternae veritates <...>, jam atrodė, kad per kalbą jis pažįsta pasaulį. Kalbos kūrėjas nebuvo toks kuklus, kad manytų, jog jis suteikė daiktams tik naujus vardus, pavadinimus; priešingai, jis manė, kad žodžiais išreiškė aukščiausią daiktų pažinimą. (2, 30–31)

Taigi ir pasaulio loginio pažinimo ir kalbos, kuria šis pažinimas skleidžiasi, atveju susiduriame ne su tiesa, bet tik su klaidomis ir interpretacijomis. Šia prasme tarp pažinimo ir pasaulio nėra adekvatumo ir *a fortiori* nėra teisingos teorijos, galinčios reprezentuoti tikrąjį pasaulio padėtį. Ar Nietzsche's kritiniai argumentai logikos, pažinimo, proto, tiesos ir kalbos atžvilgiu neatsigręžia prieš jo paties "perspektyvistinį" mąstymą? Jeigu viskas tėra tik interpretacijos, tai koks yra Nietzsche's perspektyvizmo koncepcijos epistemologinis pobūdis. Ši koncepcija pati sau iš po kojų išmuša bet kokią tvirtą pagrindą ir nebesugeba epistemologiškai pagrįsti bei pateisinti pati save. Manytume, Nietzsche puikiausiai suvokė, kad jo perspektyvizmo koncepcijos epistemologinis pobūdis, kaip ir jo kritikuojama aristoteliška, formalioji logika bei ja grindžiama pažinimo ir klasikinės tiesos teorija, taip pat yra interpretatyvus. Bet skirtingai nuo Aristotelio ir jo sekėjų, jis visai neketina grįsti savo koncepcijos kaip vienintelės, absoliučios pasaulio tiesos. "Mano sprendinys yra *mano*; vargu ar dar kas nors turi į jį teisę..." (5, 60)

F. Nietzsche's poziciją galima įvardyti kaip radikalų skepticizmą. Tačiau vis dėlto manome ir bandysime parodyti, kad perspektyvizmo koncepcijoje įmanoma išvelgti tam tikrą atramos tašką ir kartu nurodyti savitą tiesos egzistavimo patirtį.

Pirma, manome, kad Nietzsche neigia tiesą tiek, kiek jos atodanga yra susijusi su mokslinės metodologijos kontroliuojamu epistemologiniu kontekstu. Antra – perspektyvizmo koncepcija remiasi savita patirtimi, kad tiesa vis dėlto egzistuoja. Kitaip tariant, filosofas neigia tiesos epistemologinį-mokslinį patvirtinimą, bet pripažįsta ir remiasi tiesos eg-

zistavimo patirtimi. Kyla klausimas, kaip galima nurodyti šią pirmąją tiesos egzistavimo patirtį?

Nuoroda į tiesos egzistavimo patirtį yra neįmanoma, jei tai siesime su mokslinės metodikos kontroliuojamu epistemologiniu kontekstu. Tokiame kontekste pirmąją tiesos egzistavimo patirtis patektų į paties Nietzsche's kritikos akiratį. Todėl nurodymą į šią patirtį, kuria remiasi perspektyvizmo doktrina, bandysime sieti su tokia metafora: pažinimas yra rekonstruotas tekstas; pasaulis yra nepasiekiamas originalas.

Nors Nietzsche radikaliai tvirtina, kad pažinimas negali būti laikomas teisingu, mes teigiame, jog ryšį tarp pažinimo ir pasaulio galima suprasti kaip ryšį tarp kopijos ir nepasiekiamo originalo. Kitaip tariant, Nietzsche's požiūrį į santykį tarp pažinimo ir pasaulio pabandydysime išskleisti panaudodami minėtą metaforą: pažinimas yra rekonstruotas tekstas; pasaulis yra nepasiekiamas originalas.

Tarkime, turime renesanso laikų rankraštį, liudijantį kažkur esant originalą, tačiau prarastą ir nepasiekiamą Aristotelio traktatą apie meną. Renesanso rankraštis šiuo atveju yra Aristotelio originalo kopija. Rekonstruodami Aristotelio originalą, prieiname prie išvados, kad renesansinė kopija yra perrašyta iš viduramžių kopijos. Matome, kad kiekviena kopija yra susijusi su ankstesniąja ir jų grandinė kildinama iš "ankstyviausios" perrašytos kopijos. Įsivaizduokime, kad suradome "ankstyviausiąją". Tada pasirodys, kad kopijose nuo "ankstyviausios" iki paskutinės yra daug skirtumų. Kiekvienas perrašinėtojas, rekonstruodamas nepasiekiamą Aristotelio originalą, susidūrė su nesuprantamais dalykais ir juos skirtingai interpretavo. Taip atsirado kopijų skirtumų, sąlygotų kalbinio, filosofinio ir istorinio akiračio. Kiekviena kopija originalo atžvilgiu yra interpretacija, glaudžiai susijusi su "klaidingumu" (*Irrthumlichkeit*). Taigi "klaidingumas" yra sąlygotas kalbinio, filosofinio ir istorinio akiračio ir ontologiškai nurodo negalimumą adekvačiai rekonstruoti tai, kas nepasiekiamas, t. y. originalą.

Šią išplėtotą metaforą pabandykime susieti su F. Nietzsche's požiūriu. Prisiminkime, kad pažinimas protu, jo teigimu, yra ne teisingas, bet fiktyvus, tai tėra tik schematinis interpretavimas, visų pirma numatantis aktyvią interpretatoriaus veiklą. Tai reiškia, kad kiekvienas pažinimas, kaip "kažko" pažinimas, yra sąlygotas interpretatoriaus, kuris tą "kažką" siekia rekonstruoti. Pirma, žodyje, *re-konstrukcija* numanoma,

kad jau iš pat pradžių yra “kažkas”, ką siekiama rekonstruoti. Antra, tas rekonstrukcijos numanomas “kažkas” yra nebepasiekiamas. Tas “kažkas” – tai pasaulis. Tačiau rekonstrukcija, jei pasaulis, kaip minėjome, yra nepasiekiamas, niekada negali būti adekvati pasauliui. Panašiai ir koks nors realus istorinis įvykis nėra adekvatus šio įvykio tekstinei rekonstrukcijai. Realaus įvykio vyksmo “vieta” yra gyva istorija, netelpanti į popieriaus lapą. O šį įvykį rekonstruojančio pažinimo “vieta” yra tik tekstas. Šia prasme pasaulio pažinimas visada lieka tik rekonstruotu, interpretuotu tekstu. Pažinimas protu, suprstas kaip rekonstruotas, interpretuotas tekstas, negali būti adekvatus pasauliui, todėl tiesos pažinimas ir *a fortiori* pasaulio teisingas paaiškinimas neįmanomas.

Bet koks su schematizuojančia loginio-pažintinio konteksto kontrole siejamas siekis pažinti tiesą yra tik beviltiškas idealas, nes reali pasaulio tiesa niekada negali būti “sučiupta” pažinimo. F. Nietzsche’s supratimu, tiesos, pasaulio “teisingo” pažinimo siekio idealas fatališkai susijęs ne su pačia tiesa, ne su realiu pasauliu, bet tik su “klaidomis” ir interpretacijomis. Šį pažinimo pobūdį galima įsivaizduoti kaip fatališką pažinimo sąsają su kauke.

Kiekvienai giliai sielai reikia kaukės; dar daugiau – kiekviena gili siela pamažu apauga kauke: nes nuolat klaidingai ir lėkštai interpretuojamas kiekvienas jos ištartas žodis, kiekvienas žengtas žingsnis, kiekvienas gyvenimo ženklas (5, 58).

Ar įmanoma nuplėšti kaukę ir išvysti veidą? Ar įmanoma išvengti “klaidos” ir išvysti tiesą? Jei taip, kas būtų tas “klaidos” išvengimas, kaukės nuplėšimas? Nuplėšti kaukę – reikštų peržengti minėtą mąstymo, kalbos ir istorijos akiratį, t. y. atsistoti į nežmogišką poziciją anapus mąstymo, kalbos ir istorijos. F. Nietzsche’s supratimu, toks peržengimas ir stovėseną anapus – neįmanomi ir absurdiški dalykai, nes “klaidingų” sprendimų išsižadėjimas reikštų paties gyvenimo išsižadėjimą. Tiesa, galimumą išvengti “klaidos”, nuplėšti kaukę galima aiškinti ir kitaip. Pavyzdžiui, galvojant, kad pažįstantysis mąstymas gali nurodyti tiesą ir adekvačiai paaiškinti pasaulį toki, koks jis yra iš tikro. Tačiau Nietzsche aistringai įrodinėjo, kad toks “optimistinis pažinimas”, arba “logikų optimizmas”, būtų “filosofinis dogmatizmas” (5, 11) arba tik paprasčiausia filosofijos kūrėjo išpažintis, “savotiški memuarai” (5, 19).

Perspektyvizmo koncepcija radikaliai neigia tiesos, pasaulio adekvatų pažinimą, kartu parodydama, kad pažinime susiduriama tik su kauke, kurios ne tik neverta bandyti nuplėšti, bet tai ir neįmanoma. Kita vertus, tvirtiname, kad F. Nietzsche's radikalus skepticizmas tiesos ir pasaulio pažinimo atžvilgiu grindžiamas mokslinei metodikai nepavaldžia pirmaprade tiesos egzistavimo patirtimi, kurią galima būtų tapatinti su minėta pasaulio, kaip nebepasiekiamo originalo, metafora. F. Nietzsche neigia tik galimumą metodiškai pažinti tiesą, bet pripažįsta savitą tiesos egzistavimo patirtį. Teigti, kad pažinimo procese, kaip rekonstruotame tekste, susiduriama tik su "klaidomis", interpretacijomis, kaukėmis, tai reiškia visų pirma numanyti ir remtis pažinimui nepasiekiamą savita tiesos egzistavimo patirtimi, kuri teikia įvardijimą ir įvertinimą to, su kuo pažinime susiduriama. Ši patirtis yra viso mūsų pažinimo matas ir norma, ji *tarsi* leidžia užimti ekstraperspektyvią poziciją ir tiesą, susijusią su moksline metodologija, paskelbti "klaidos rūšimi". Šia prasme tiesa, išgrūsta pro duris, sugrįžta pro langą. Bet ji grįžta ne kaip dalykas, kurio link pažinimo procese artėjama, o kaip tam tikra pažinimui nepasiekiamą pirmesnė tiesos egzistavimo patirtis, demaskuojanti patį pažįstantįjį protą, nurodydama jo fatališką "klaidingumą". Reikia akcentuoti ir tai, kad pažįstančiojo proto "klaidingumas", apie kurį kalba F. Nietzsche, nėra trūkumas ar nesugebėjimas, kurį galima būtų tapatinti su paties proto nepamatymu. Veikiau atvirkščiai, manytume, kad F. Nietzsche's pastebėtas pažįstančiojo proto "klaidingumas" ontologiškai nurodo, kad tiesos, pasaulio adekvatus pažinimas neįmanomas, nes pažinimo klaidos "vieta" tėra tik rekonstruotas, interpretuotas tekstas, kuriame susiduriame ne su tiesa, bet tik su "klaidomis", interpretacijomis, kaukėmis.

Viskas yra kaukės. Kiekvieną kartą, nuplėsdami vieną kaukę, susiduriame su kita – panašiai kaip viena klaida yra senesnė, gilesnė nei kita. Bet išvengti "klaidos" kaip tokios, nusiplėšti kaukę kaip tokią – iš esmės tai neįmanomas dalykas. Taigi tėra tik kaukės ir kaukių kaukės, klaidos ir klaidų klaidos, interpretacijos ir interpretacijų interpretacijos. Tėkantis pažinimas – tai neapibrėžtas ir neribotas, kintantis ir nepastovus kaukių, klaidų ir interpretacijų žaismas, kuriame niekad neartėjame prie tiesos ne todėl, kad iš viso, kaip tvirtina Nietzsche, "jokios "tiesos" nėra", bet todėl, kad pirmapradė tiesos egzistavimo patirtis pažinimui nepasiekiamą.

Ši pirmapradė patirtis, kurią bandėme nurodyti pasinaudodami pažinimo, kaip rekonstruoto teksto, ir pasaulio, kaip nepasiekiamo originalo, metaforas, leidžia kalbėti apie F Nietzsche's požiūrį į pažinimo ir pasaulio santykį vartojant lyginamąjį žodelį "*tarsi*". Nietzsche nori pasakyti ne tik tai, kad mūsų racionalūs sugebėjimai paprasčiausiai modifikuoja realią pasaulio padėtį. Jo požiūris į pažinimą daug radikalesnis: pažinimo tikrumas, teisingumas jau negali būti apibrėžtas **atitikimo** sąvoka. Nuo šiol pažįstančiajam tampa "būtina tai, kad kažkas *turi* būti laikoma kaip tikra, o ne tai, kad kažkas *yra tikra*" (12, 352). Šis teiginys – tai pati problemos šerdis. Tvirtindamas, kad "tiesa yra rūšis klaidos, be kurios tam tikra gyvų būtybių rūšis negalėtų gyventi", F Nietzsche turėjo galvoje, kad mes negalime jos paneigti. Žmogiškosios būtybės negali gyventi be tiesos. Mes tik užpildome tekstų spragas, nurodome ortografijos klaidas taip, *tarsi* visa tai lygintume su pažinimui nepasiekiamu numanomu originalu, nepasiekiamo tiesos egzistavimo patirtimi. Tačiau pasaulio, kaip originalo, priešais save niekuomet neturime. Tai iš viso neįmanoma, nes jis nepasiekiamas pažinimui. Vis dėlto pažinimas funkcionuoja taip, *tarsi* jis būtų adekvatus pasauliui kaip nepasiekiamam originalui. Nors iš tikro esame situacijoje, kurioje taip nėra, tačiau gyvenimo ir išlikimo labai esame priversti elgtis taip, *tarsi* toks pažinimas būtų adekvatus, *tarsi* jis būtų teisingas. Mes netgi renkamės iš konkuruojančių interpretacijų taip, *tarsi* rinktumės numanomo, nors nepažinaus originalo, t. y. pasaulio, atžvilgiu, numanomos, bet pažinimui nepasiekiamos originalios tiesos egzistavimo patirties atžvilgiu.

Todėl ir Aristotelio originalo rekonstrukciją, ir pasaulio, kaip nepasiekiamo originalo, pažinimą galima apibūdinti kaip interpretavimą "pagal schemą, iš kurios mes negalime išsivaduoti" (12, 194).